SMRA SCHAAKTOOLS

schaaktools.schaakmaarraak.nl

ZETWERK

van tool naar doel

02

ZETWERK

De naam: ZETWERK

De naam komt uit de drukkerij: zetwerk is het klaarmaken van tekst voordat er iets gedrukt kan worden. Werk dat niemand ziet, maar waar alles op rust. Voor een schaaktrainer geldt hetzelfde — de les die een uur duurt, kost een avond voorbereiding. En het woord "zet" hoeft in een schaakblad geen uitleg.

Voor wie bedoeld?

ZETWERK is vooral bedoeld voor schaaktrainers en leerkrachten en voor iedereen die het schaakspel aan een ander doorgeeft.

Gastschrijvers

Wie iets te vertellen of te delen heeft dat interessant kan zijn voor schaaktrainers of leerkrachten is van harte welkom om dit in te sturen.

Volgende edities

ZETWERK heeft geen vaste frequentie van verschijnen. Er komt een volgend nummer zodra er genoeg te vertellen is en ik de tijd heb om er een magazine van te maken.



INHOUD

3 *Inhoud*
Wegwijzer in Zetwerk.

5 *Eerste zet*
Een woordje vooraf.

6 *De cijfers*
"Numbers don't lie."

7 *Schoolschaken*
Waar hebben we het over?

11 *Het schoolschaaktoernooi*
Schaaktoernooi en/of schaakfeestje?

14 *Schaken op school in Oostende*
Gastbijdrage van Erwin Couvreur.

15 *Weet wat je vraagt*
Een wereld van verschil.

16 *Owly's avonturen*
Geheim wapen bij een lessenreeks.

18 *Van tool naar doel*
Doordacht gebruik digitale hulpmiddelen.

20 *Zetwerk SchaakTools*
De tools die je niet wilt missen.

INHOUD

22 *OpeningPrep*
De schaaktool die bomen redt.

23 *Vernieuwde website*
De website die de schaaktools verdienen.

24 *Launcher & Widget*
Alle schaaktools binnen handbereik.

25 *De Toolbox*
Welke SMRA SchaakTools zijn er nu?

26 *Tot slot*
Werk aan de winkel.





EERSTE ZET

Zo snel al een tweede editie?

De eerste editie van ZETWERK verscheen eind augustus en nu is er al de tweede editie. Dit was eigenlijk ook niet de bedoeling. Er zijn echter twee redenen waarom deze tweede editie nu toch al voor je ligt.

Allereerst is er veel nieuws te vertellen over de SMRA SchaakTools, maar daarnaast wilde ik ook veel informatie leesbaar beschikbaar hebben voor de bezoekers van het Schoolschaakcongres op 28 oktober in Driebergen, waar ik een van de sprekers zou zijn.

De 30 minuten spreektijd die daar beschikbaar waren, waren bij lange na niet genoeg voor wat ik allemaal wilde vertellen en laten zien. Daarom leek het me een goed idee om een deel ervan onder te brengen in deze tweede editie van ZETWERK.

Helaas is dit congres op 19 oktober jl. geannuleerd, maar toen was deze editie al af.

"Basisscholen aan zet"

Pentachess, de stichting die het schoolschaak-congres organiseert, omschrijft het zelf als:

> *"... hét inspiratie-evenement voor iedereen die wil leren wat schaken kan betekenen in het basisonderwijs: het Schoolschaakcongres 'Basisscholen aan zet'."*

Mijn persoonlijke opvattingen over diverse elementen van schoolschaken wil ik in deze tweede editie van ZETWERK met jullie delen.

Meer dan een magazine

De naam "ZETWERK" is vanaf nu meer dan alleen de naam van dit digitale magazine. Het is de paraplu waaronder ik al mijn activiteiten met een focus op schoolschaken wil verenigen.

Meer hierover valt te lezen in het artikel "***Van tool naar doel***" op pagina 18.

Veel leesplezier gewenst!

DE CIJFERS

Voordat ik over schoolschaken schrijf, wil ik eerst een aantal cijfers met jullie delen over het primair onderwijs en schaken in Nederland. Ik heb getracht overal de meest recente data te vinden.

Aantal scholen primair onderwijs

Volgens cijfers van het ministerie van OCW waren er in 2025 in totaal ***6.506*** scholen voor primair onderwijs.

Aantal schoolbesturen

Volgens de cijfers van DUO zijn er op 1 september 2026 ***744*** schoolbesturen in het primair onderwijs.

Aantal leerlingen in het primair onderwijs

Volgens cijfers van het ministerie van OCW zijn er in 2026 ruim ***1.460.900*** leerlingen in het primair onderwijs.

Aantal schakers lid van een schaakvereniging

Volgens de eigen voortgangsrapportage (oktober 2025) van de schaakbond waren er op dat moment ***16.026*** schakers lid van een vereniging.

Aantal kinderen (basisschoolleeftijd) dat schaakt

Volgens de schaakbond zijn er zo'n ***60.000*** kinderen die schaken.

(4 maart 2026 - https://www.onderwijsvanmorgen.nl/schaken-op-school/)

Aantal deelnemers schoolschaaktoernooien

Volgens de schaakbond doen er jaarlijks zo'n ***10.000*** kinderen mee aan de schoolschaaktoernooien.

(4 maart 2026 - https://www.onderwijsvanmorgen.nl/schaken-op-school/)

Aantal schaakdocenten

Volgens de schaakbond zijn er ***75*** schaakdocenten.

(4 maart 2026 - https://www.onderwijsvanmorgen.nl/schaken-op-school/)

Handige cijfers om bij de hand of in gedachten te houden bij het lezen van een aantal andere artikelen in deze editie van ZETWERK.

SCHOOLSCHAKEN

Waar hebben we het over?

Het woord "schoolschaken" is een woord dat voor veel verwarring kan zorgen. De één bedoelt bij schoolschaken de naschoolse activiteit verzorgt door een enthousiaste ouder, een ander bedoelt het jaarlijkse schoolschaaktoernooi en weer een ander bedoelt de wekelijkse schaaklessen in groep 4 door een betaalde schaaktrainer.

Het woord "schoolschaken" lijkt dan ook meer een kapstok voor alle activiteiten waarbij "school" en "schaken" een rol spelen. Als ik dit toch iets concreter wil maken dan kom ik tot het volgende onderscheid:

- ***Schaken onder schooltijd***, als onderdeel van het reguliere curriculum, waarbij schaken ingezet wordt als middel voor het leren en/of verbeteren van diverse vaardigheden die ook bruikbaar zijn buiten het schaken.
- ***Schaken als een naschoolse activiteit***.
- Deelname aan ***het jaarlijkse schoolschaaktoernooi***.
- ***Een (korte) kennismaking*** met diverse activiteiten waarbij schaken een van de aangeboden activiteiten is.

Deze activiteiten verschillen wezenlijk van elkaar, in wie ze uitvoert, wie ze organiseert, wat het doel is en wie ermee bereikt worden.

Over wie hebben we het?

Er zijn verschillende personen die de genoemde schoolschaak-activiteiten uitvoeren. Naast de ***leerkracht***, zijn dat vooral ***schaak-trainers***, enthousiaste leden van een lokale ***schaakclub*** en ***ouders***.

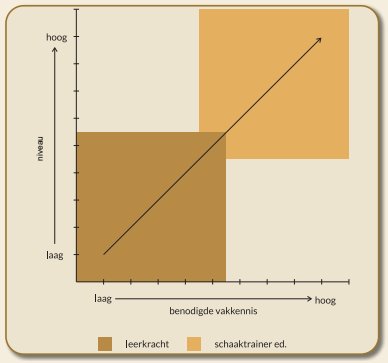
Allemaal hebben ze in verschillende mate ***didactische kwaliteiten*** en ***schaakkennis***. Op deze kwaliteiten en kennis wordt verschillend een beroep gedaan bij de diverse schaakactiviteiten. Een belangrijke factor hierbij is naar mijn mening de mate waarin de deelnemers aan een schaakactiviteit ***al of niet intrinsiek gemotiveerd*** zijn voor deelname.

Bij bijvoorbeeld schaken onder schooltijd, waarbij de hele groep deelneemt, zal niet iedere leerling intrinsiek gemotiveerd zijn, terwijl bij deelname aan een naschoolse schaakactiviteit of het jaarlijkse schoolschaaktoernooi de deelnemende leerlingen vrijwel altijd wel intrinsiek gemotiveerd zullen zijn. Er is nu eenmaal een groot verschil tussen ergens aan mee moeten doen of ervoor kunnen kiezen om al of niet mee te doen.

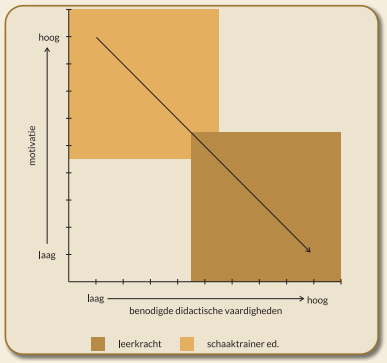
Het werken met niet of minder gemotiveerde leerlingen doet een groter beroep op de didactische kwaliteiten van degene die de activiteit verzorgt. Net zoals er een groter beroep op schaakkennis wordt gedaan als de deelnemende leerlingen al goed kunnen schaken.

>>

Als we dat grafisch weergeven en leerkrachten met schaaktrainers vergelijken dan komen beide groepen in verschillende settings het best tot hun recht.



hoe hoger het niveau van de leerlingen, hoe meer schaakkennis nodig is.



hoe lager de motivatie van de leerlingen, hoe meer didactische vaardigheid nodig is.

Als het gaat om schaakkennis dan kan de leerkracht dit tot een bepaald niveau aan, daarna is een schaaktrainer de aangewezen persoon.

Als het gaat om het omgaan met niet- of laag-gemotiveerde leerlingen dan is de (eigen) leerkracht degene die meestal meer didactische kennis en vaardigheden zal bezitten om hiermee om te gaan. Bovendien kent een leerkracht zijn/haar eigen groep beter. Bij gemotiveerde leerlingen speelt dit een kleinere rol en is er een goede basis voor een schaaktrainer om aan de slag te gaan.

Verwarring alom ...

Naast de eerder genoemde onduidelijkheid over het woord ***"school-schaken"***, is er nog een woord dat voor veel verwarring zorgt, namelijk ***"schaaktrainer"***. Soms worden ook wel de termen "schaakinstructeur" en "schaakleraar" gebruikt. Ik zal hier verder het woord "schaaktrainer" gebruiken.

Het lastige met het woord "schaaktrainer" is dat het geen beschermde term is en dus letterlijk iedereen zich schaaktrainer (maar ook "schaakinstructeur" of "schaakleraar") mag noemen.

Dat maakt het voor de onderwijswereld lastig om te bepalen wat de kwaliteiten zijn van iemand die zich aanbiedt als schaaktrainer.

In Nederland is het mogelijk om via de schaakbond een opleiding te volgen tot schaaktrainer, maar dit zijn korte opleidingen met bijvoorbeeld slechts vijf bijeenkomsten en gericht op het werken met een bepaalde lesmethode, namelijk de Stappenmethode. Al vanaf 14 jaar is het mogelijk om aan deze opleidingen deel te nemen. Er is verder geen periodieke toetsing of verplichte bijscholing.

De meest voorkomende titel die je met deze opleidingen behaalt is ***"Schaaktrainer 1".*** De titel zegt nauwelijks iets over iemands schaak-kwaliteiten, want de vereiste schaakkennis voor deze opleiding is minimaal. Met slechts vijf bijeenkomsten laat het zich raden dat ook de didactiek slechts beperkt aan bod kan komen.

Maar in mijn ervaring weten scholen niet of onvoldoende wat het betekent als iemand aangeeft dat hij/zij het diploma "Schaaktrainer 1" heeft.

Ik wil hiermee niets afdoen aan deze opleiding. Ze sluit aan op het doel waar ze oorspronkelijk ook voor bedoeld was, namelijk het geven van schaaklessen op schaakclubs aan groepen die intrinsiek gemotiveerd zijn.

>>

Wat hieruit volgt.

Op basis van mijn eigen lange ervaring durf ik te stellen dat de benodigde schaakkennis in het primair onderwijs redelijk beperkt is. Het betreft een beperkte hoeveelheid informatie.

Het is dan ook vrijwel zeker zo dat het eenvoudiger is om een leerkracht de benodigde schaakkennis bij te brengen dan om een schaaktrainer de didactische kennis en vaardigheden bij te brengen voor het primair onderwijs.

Als we ervan uitgaan dat dit correct is, dan volgt hieruit dat:

> *Schaakactiviteiten in het primair onderwijs waaraan zowel intrinsiek als niet-intrinsiek gemotiveerde leerlingen deelnemen, of waar leren schaken primair ingezet wordt als middel en niet als doel op zich, kunnen het beste verzorgt worden door de (eigen) leerkracht.*

Mijn advies

Laten we met het voorgaande in gedachte de cijfers die ik op pagina 6 presenteerde erbij pakken:

- Er zijn in Nederland zo'n 6.500 scholen voor primair onderwijs met 1,46 miljoen leerlingen.
- Volgens de schaakbond zijn er ongeveer 60.000 kinderen in de leeftijd van het primair onderwijs die schaken. Dat is dus slechts 4% van alle leerlingen in het primair onderwijs.
- Er doen 10.000 leerlingen mee met de jaarlijkse schoolschaak-toernooien.
- De schaakbond meldt zelf dat het de beschikking heeft over 75 schaaktrainers. Dat komt dus neer op 1 schaaktrainer per 87 scholen.

De cijfers maken duidelijk dat:

- Slechts een heel klein deel van de kinderen in het primair onderwijs momenteel leert schaken.
- Een nog kleiner aantal kinderen deelneemt aan schoolschaak-toernooien.
- Het aantal schaaktrainers van de schaakbond erg klein is.

De oplossing die positief kan uitpakken voor alle betrokkenen is eenvoudig, maar vraagt wel om een totaal andere opstelling van met name de schaakbond.

De schaakbond moet gaan erkennen dat het, zoals het ook in haar eigen statuten staat, een organisatie is voor de schaakSPORT. Dat is een volledig andere wereld dan die van schaken op school, waarbij spelend leren al aangeeft dat het om het schaakSPEL gaat.

Ik stel twee opties voor:

Optie 1: De schaakbond zoekt per regio naar een schaaktrainer met affiniteit en ervaring met het onderwijs die zowel aanspreekpunt wordt voor scholen als voor actieve schaaktrainers in die regio. Laten we ze voor het gemak "regiomanagers" noemen.

>>

Dit zorgt voor korte lijnen in een regio waarbij zowel scholen als actieve schaaktrainers ook met dezelfde persoon contact hebben.

De schaaktrainers verzorgen op scholen alleen schaakactiviteiten met intrinsiek gemotiveerde leerlingen (bv. naschoolse schaaklessen, schoolschaakclub, oefenen voor schoolschaaktoernooi), of ondersteunen de leerkracht bij het verzorgen van schaaklessen tijdens de reguliere schooltijd.

Het aantal beschikbare schaaktrainers kan en zal vermoedelijk hierdoor ook groeien, omdat:

- Een aantal schaaktrainers na verloop van tijd de schaaklessen geheel kan overdragen aan de eigen leerkracht en ze dus weer beschikbaar zijn elders.
- Meer schaaktrainers het aandurven schaaklessen op school te geven omdat ze er puur zijn voor hun schaakkennis en zaken als bijvoorbeeld orde handhaven en omgaan met niet gemotiveerde leerlingen bij de eigen leerkracht liggen. Schaaktrainers ondersteunen de leerkracht.

Voor scholen is dit prettig omdat ze niet alleen een vast aanspreekpunt hebben, maar ook toewerken naar zelfstandig schaaklessen kunnen geven en dit is weer goed voor de continuïteit en de kosten.

Voor leerlingen is het helemaal fijn. Onder schooltijd is er de eigen leerkracht, eventueel met hulp. Bij bijvoorbeeld de naschoolse schaakclub is dat een schaaktrainer.

De "regiomanagers" zijn in deze constructie dus de personen waar een school die iets met schoolschaken wil doen contact mee opneemt.

Essentieel in deze constructie is dat vanaf het begin duidelijk is dat het doel van schaaklessen onder schooltijd is dat de eigen leerkracht ze uiteindelijk zelf kan geven. De rol van de schaaktrainer is dus een tijdelijke en ondersteunende.

Het primaire doel van de schaakbond bij activiteiten gericht op scholen is het krijgen van meer leden bij schaakclubs. Dat is ook een legitiem en begrijpelijk doel. De schaakbond moet zich daarom richten op activiteiten voor kinderen bij schaakclubs. Laat kinderen bijvoorbeeld kennismaken met een schaakclub door open schaakmiddagen te organiseren.

Belangrijker dan velen volgens mij denken is ook de aanpak van de schoolschaaktoernooien. Die moeten anders, om meer kinderen enthousiast te maken of te houden voor schaken. Meer hierover valt te lezen op pagina 11.

Optie 2: Dit is de meest drastische oplossing, maar in mijn ogen de beste. Laat de schaaksport aan de schaakbond en start een geheel zelfstandige organisatie voor het schoolschaken.

Een optie die veel meer uitleg vraagt dan ik hier kan geven, maar die voor alle betrokken partijen positief kan uitpakken.

Kortom: De cijfers geven aan dat er wel iets mag veranderen. Maar dat vraagt soms om drastische keuzes. Wie durft die te maken?

Lees ook: "Schaken op school in Oostende", op pagina 14.

Vrijwel alle scholen voor het primair onderwijs kunnen jaarlijks deelnemen aan een schoolschaaktoernooi. Tijdens deze toernooien spelen scholen in eerste instantie om een regionaal kampioenschap. Daarna spelen de besten van diverse regio's voor een provinciaal kampioenschap en uiteindelijk spelen de besten om het landelijk schoolschaakkampioenschap. Deze toernooien worden meestal georganiseerd door lokale schaakclubs en de schaakbond.

Het lokale schoolschaaktoernooi is dus het schaaktoernooi waar iedere school uit het primair onderwijs aan kan deelnemen en waarvan de organisatie veelal in handen is van een plaatselijke schaakvereniging.

Zowel de benadering van de diverse scholen als van de diverse organiserende schaakverenigingen is heel verschillend. Er zijn scholen die het heel serieus nemen en zelfs vooraf trainen, er zijn scholen waar het hele jaar al schaaklessen worden gegeven, maar ook scholen waar deelname afhangt van een actieve ouder, of waar slechts enkele weken voorafgaand aan het toernooi naar schaken wordt gekeken. Kortom: heel divers, waarbij de ene school prestatiegericht is en de andere school alleen voor de ervaring van deelname gaat en het vooral heel leuk moet zijn.

Uit eigen ervaring weet ik dat er regio's zijn waar jaren achtereen dezelfde school altijd wint, bijvoorbeeld omdat leerlingen daar het hele jaar wekelijks schaaklessen krijgen (van soms zelfs een professionele schaaktrainer). Maar ook dat er scholen zijn waar enkele leerlingen wel mee zouden willen doen, maar die net geen team kunnen vormen en daardoor niet mee kunnen doen.

>>



Het meest extreme voorbeeld dat ik tegenkwam was een school-schaaktoernooi waar ruim de helft van de deelnemers van één school afkomstig was en waar het mathematisch zelfs zo goed als onmogelijk was dat ze geen kampioen zouden worden. Het jaar daarop deden dan ook ineens veel minder scholen mee.

Ik heb een suggestie hoe er zonder veel moeite veel meer dan de huidige 10.000 kinderen aan deze schoolschaaktoernooien mee kunnen en zullen doen.

De deelnemende scholen

In de praktijk zijn er twee typen deelnemers:

Scholen met teams die serieus voor het kampioenschap willen spelen.

Scholen met leerlingen die alleen voor de belevenis mee willen doen, of pas net kunnen schaken, of te weinig leerlingen hebben om een volledig team te vormen.

De organiserende schaakvereniging

De organiserende schaakvereniging wil een gezellig, spannend schaaktoernooi organiseren waaruit in ieder geval ook één of meerdere scholen komen die door mogen naar de volgende ronde, het provinciaal kampioenschap. Maar daarnaast hoopt ze ook eventueel belangstelling bij jeugdige schakers en schaaksters te creëren om bij hun vereniging te komen schaken.

Toernooivorm

Bij aanmelding kunnen scholen een maximaal aantal teams, bijvoorbeeld 2 per school, aanmelden voor het teamkampioenschap. De teams bestaan uit viertallen, maar je zou ervoor kunnen kiezen om teams uit maximaal vijf spelers te kunnen laten bestaan zodat er gewisseld kan worden.

Als een school meer leerlingen heeft die mee willen doen, of juist minder dan een team, dan kunnen deze leerlingen meedoen met een individueel toernooi dat gelijktijdig wordt gespeeld.

Je zou er zelfs voor kunnen kiezen om leerlingen zich ook op individuele basis aan te laten melden als hun school niets met schaken doet maar zij wel graag schaken. Deze leerlingen kunnen dan meedoen met het individuele kampioenschap.

Voordelen van deze opzet

Flexibiliteit:

Scholen met sterke schaakteams kunnen strijden om het teamkampioenschap.

Individuele deelnemers blijven betrokken en kunnen meedoen aan de individuele competitie.

Eerlijke teamranglijst:

Door scholen te beperken tot maximaal 2 teams verminder je te veel onderlinge partijen tussen teams van dezelfde school.

>>

Inclusiviteit:

Scholen met minder dan 4 spelers kunnen toch meedoen via de individuele competitie. Geen deelnemer wordt uitgesloten.

Efficiëntie:

Het splitsen in twee competities maakt paringen en organisatie overzichtelijker. Afhankelijk van het aantal deelnemers kan er gekozen worden voor een Zwitsers toernooi of een round-robintoernooi. In veel gevallen zal een Zwitsers toernooi de voorkeur verdienen.

Resultaat

Er zullen zo vermoedelijk meer kinderen tevreden naar huis gaan omdat ze meer met gelijkgestemden en tegen gelijke speelsterkte hebben gespeeld.

Bovendien maken op deze manier ook meer kinderen kans op een succesbeleving en een prijs. Je kunt immers prijzen uitreiken aan de drie beste scholen bij het teamkampioenschap, maar ook aan de drie beste in het individuele toernooi. Daarnaast kun je er nog voor kiezen om bijvoorbeeld prijzen uit te reiken aan de hoogste scores per bord in het teamkampioenschap en aan de hoogste score voor onderbouw en bovenbouw (of per groep/leeftijd) in het individuele kampioenschap.

Iedere school en iedere leerling kan zo meedoen — en meedoen op een manier die bij hen past.



GASTBIJDRAGE: ERWIN COUVREUR

SCHAKEN OP SCHOOL IN OOSTENDE

Een uniek schoolschaakproject

In het schooljaar 2014-2015 werd in Oostende het unieke project 'Schaken Op School' gelanceerd. Met dit initiatief wil het stadsbestuur jongeren vanaf acht jaar laten kennismaken met de schaaksport. Opmerkelijk is dat de schaaklessen als keuzevak worden aangeboden binnen het lespakket van de Oostendse scholen.

Het project ging van start in vier pilootklassen, waar zo'n 300 leerlingen van het derde, vierde en vijfde leerjaar het schaken leerden kennen. Het project groeide gestaag en het aanbod werd uitgebreid naar alle klassen van het lager onderwijs. Nieuw in het schooljaar 2026-2027 is dat ook secundaire scholen kunnen instappen. Zeven secundaire scholen hebben de sprong gewaagd en bieden schaken aan in hun lessenpakket.

Niet alleen de kinderen (dit jaar zo'n 700) maken kennis met het schaken. Ook leerkrachten en docenten krijgen een opleiding, zodat ze zelf schaakinitiatie kunnen geven in hun klas.

Het stadsbestuur van Oostende staat in voor de nodige financiële steun en verzorgt ook de algemene coördinatie. De plaatselijke schaakvereniging (KOSK) stelt voor elke school een schaakmeter of -peter aan. Die verzorgt en coördineert de lessen, begeleidt de school en de leerkrachten of docenten, voorziet het nodige materiaal en ondersteuning, en is het aanspreekpunt tussen de schooldirectie en de algemene coördinatie.

Schaakmeters en -peters vinden is niet evident. Daarom proberen we binnen onze schaakvereniging leden die wat vrije tijd overhebben warm te maken voor deze taak.

Het succes van het project hangt niet alleen af van de financiële steun van het stadsbestuur en de inzet van de coördinatoren, maar vooral van het enthousiasme van de kinderen, de leerkrachten en de schooldirecties die schaken in hun lesprogramma willen integreren.

Elk jaar vormt het interscholenschaaktornooi in de Venetiaanse Gaanderijen, met zicht op zee, het hoogtepunt van het schaakjaar. De nadruk ligt daarbij op de schaakbeleving en niet op het resultaat.

Samen hopen we dat schaken in de toekomst een vast onderdeel wordt van het lespakket in het basis- en secundair onderwijs.

Meer valt te lezen op:

▶ https://www.kosk.be



WEET WAT JE VRAAGT

Je zet een stelling op het digibord en vraagt aan de groep "Wat is de winnende zet voor wit?". Maar wat vraag je dan eigenlijk?

Je vraag dwingt je leerlingen die ene zet te noemen die wint. Degenen die niet zeker van hun zaak zijn houden waarschijnlijk hun mond. Sommigen zullen gaan raden. Als je dit vaker zo doet, zullen uiteindelijk de "uitblinkers" mee blijven doen en de rest zal afhaken.

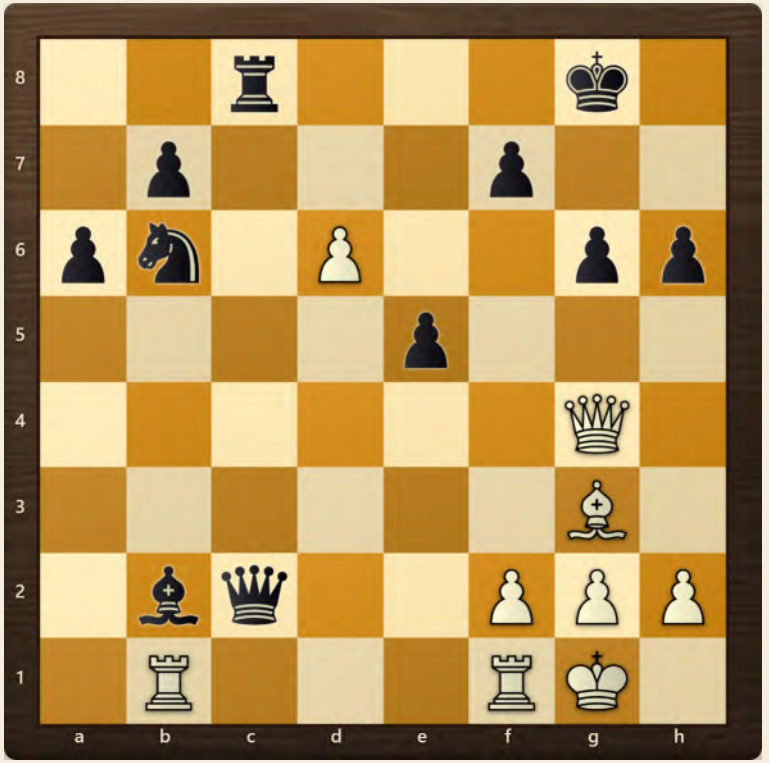
Stel je nu eens voor dat bij dezelfde stelling je vraag is ***"Wat zie je?"***. Dit is geen goed-foutvraag en dwingt leerlingen om te kijken en te formuleren wat ze zien.

Je kunt ook met kleine hulpvragen sturen en helpen. Bijvoorbeeld: welke stukken zijn actief, staan de Koningen veilig, zijn er onverdedigde stukken en is er een dreiging?

Zo leren ze al pratend ook de vragen te stellen die ze zich in hun eigen partijen moeten stellen als ze aan zet zijn.

Het is een erg leuke en positieve ervaring voor de hele groep als ze zo samen de stelling ontrafelen. Vooral als ze daardoor ook nog eens de beste zet of het juiste plan weten te vinden.

Veel jeugdige schakers vinden het extra leuk als het stellingen van beroemde schakers zijn. Ik probeer dan ook altijd een kort achtergrondverhaal te vertellen bij de stellingen die ik gebruik. Dan "leeft" zo'n stelling meer.



Wit is aan zet.

De bovenstaande stelling heb ik onlangs op de hiernaast beschreven manieren met cursisten (recreatieve huisschakers) van mij besproken. Al pratend vonden ze samen twee wegen die wit de winst bezorgden.

Hun oplossingen kun je vinden op pagina 24.

OWLY'S AVONTUREN

Eerder schreef ik al over schaaklessen op school en hoe belangrijk het is om te beseffen dat lang niet alle leerlingen intrinsiek gemotiveerd zijn om te (leren) schaken. Dit geldt uiteraard niet alleen voor schaken.

Ik heb hier in mijn schaaklessen op diverse creatieve manieren oplossingen voor gezocht. Wat met name bij groepen 4, 5 en 6 succesvol bleek te zijn, was het verpakken van de schaaklessen in een verhaal, of eigenlijk meer een avontuur. Alleen hierover zou ik al vele pagina's vol kunnen schrijven, maar daar is nu het moment niet voor.

Ik wil hier namelijk iets vertellen over een vereenvoudigde versie van zo'n avontuur dat ik in digitale vorm heb gemaakt.



Wie houdt nu niet van een verrassing?

Vrijwel iedereen houdt van een leuke verrassing. Kijk met dat in gedachte eens naar de afbeelding rechtsboven. Stel je voor dat deze afbeelding groot op het digibord staat als de eerste schaakles gaat beginnen.

Je zult de verwarring en de verrassing op veel gezichten zien, want is dit ook schaken? Zowel degenen die uitkeken naar schaken als degenen die er niet zo'n zin in hadden delen ineens weer hetzelfde gevoel "Wat is dit, we zouden toch gaan schaken?".

>>



Je kiest of laat ze kiezen voor één van de twee avonturen en na het samen lezen van de uitleg willen ze vrijwel altijd meteen beginnen. Dat is precies de bedoeling, want je kunt ze het verder reizen laten verdienen door hun best te doen in de les.

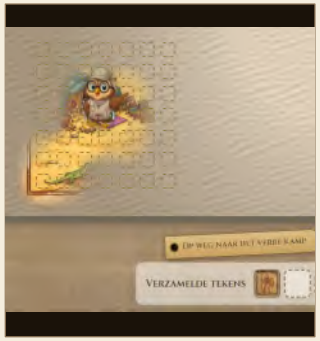
Het avontuur wordt dus een soort schil om je lessen. Het is ook iets wat ze als groep samen moeten doen, dus het helpt om zowel degenen die schaken leuk vinden als degenen die het minder leuk vinden erbij betrokken te houden.

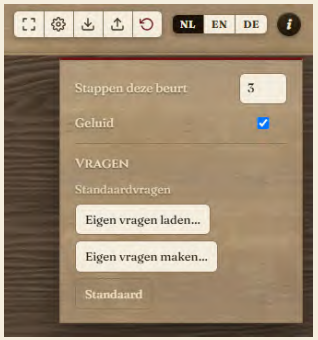
Het avontuur is vrij eenvoudig opgezet. Ze moeten samen met Owly de uil negen plekken op de kaart bezoeken en daar een vraag beantwoorden. Als ze het eind bereiken wordt gekeken of hun antwoorden goed zijn. Is dat niet zo, dan moeten ze terug naar de locatie waar ze een foutief antwoord gaven. Hebben ze alle antwoorden correct gevonden, dan krijgt de groep een (printbaar) certificaat.

Iedere keer dat ze verder mogen reizen klikt er iemand op de knop "Verder op avontuur". Dan draait er een rad dat bepaalt hoe ver ze verder mogen reizen.

Geleidelijk zien ze zo meer en meer van de kaart en de plekken waar ze naartoe moeten en die ik hier natuurlijk niet kan verklappen.









Standaard kunnen ze tussen 1 en 6 velden per keer reizen, maar je kunt dit op ieder moment aanpassen via de instellingen. Bovendien zorgt het "?" altijd voor een verrassing.

Je kunt ze dus sneller laten gaan en/of vaker verder laten gaan en daarmee het tempo aanpassen aan je lessenreeks.

Je kunt per groep hun lopende avontuur opslaan en bij de volgende les weer inlezen. Zo kun je elke groep zijn eigen avontuur laten beleven.

Het is ook mogelijk om zelf de negen vragen te maken die ze tijdens hun avontuur gaan tegenkomen. Dat kunnen schaakvragen zijn, maar dat hoeft zeker niet.

Misschien geen echte schaaktool, maar zeker iets om eens te proberen!

https://schaaktools.schaakmaarraak.nl/owly-avonturen

VAN TOOL NAAR DOEL

Doordacht inzetten van digitale hulpmiddelen in het schaakonderwijs

Een paar jaar geleden zag ik op YouTube een grootmeestertoernooi waarbij de spelers in dezelfde zaal zaten, maar ieder achter een eigen beeldscherm, een paar meter uit elkaar.

Ik vond het eigenlijk absurd. Schaken is toch twee mensen tegenover elkaar, met een bord en stukken ertussen? Hier was het digitale middel een doel op zich geworden, en daarmee ging iets wezenlijks van het schaken verloren.

Maar niet alleen bij de profs is het digitaal schaken een beetje doorgeslagen. Zelfs bij kinderen hoor ik dat ze op een bepaalde tijd online afspreken om te schaken, terwijl ze in dezelfde straat wonen.

Bij (leren) schaken op school worden soms ook digitale programma's gebruikt. Op zich is hier niets mis mee, maar ook daar is het risico dat kinderen meer achter het scherm schaken dan samen op een echt schaakbord.

Als schaken op school primair bedoeld is als middel om diverse vaardigheden te leren, dan is dat doel veelal beter te bereiken als er gespeeld wordt met echte schaakborden in plaats van beeldschermen.

Een goed voorbeeld hiervan is het leren omgaan met de consequenties van eigen keuzes en omgaan met winst en verlies. Bij schaken op een beeldscherm zie je de ander niet. Als er dus wat mindere zetten zijn gedaan en een partij wordt verloren, dan is het klik met de muis en het is weg. Zit de ander tegenover je, dan moet je leren omgaan met zijn/haar blijdschap en je tegenstander feliciteren.

Het gevaar is dat digitale programma's in de schaakles op school een gemakskeuze worden.

Digitale hulpmiddelen lijken steeds meer een doel op zich te zijn geworden in plaats van een hulpmiddel.

Mits ze worden gebruikt als aanvulling op "gewoon" schaken en "gewone" schaaklessen is er niets mis met digitale schaakprogramma's en zijn ze een waardevolle aanvulling.

Voor de voorbereiding en het geven van schaaklessen zijn echter veel minder digitale hulpmiddelen beschikbaar. Het gebruik blijft veelal beperkt tot een digitaal demonstratie-bord.

Het merendeel van de digitale hulpmiddelen is gericht op de club- en toernooischaker. Denk bijvoorbeeld aan ChessBase voor het opslaan van partijen, Chessable voor het leren van openingen en met de komst van AI nog tientallen andere programma's.

>>

Schaaktrainers en leerkrachten die schaaklessen verzorgen zijn natuurlijk een veel kleinere doelgroep en daarmee voor commerciële bedrijven niet of nauwelijks interessant.

Commercieel begrijpelijk, maar voor het schaken een gemiste kans, want het zijn juist trainers en leerkrachten die de volgende generaties schakers opleiden.

Daarom heb ik een aantal door mij gemaakte schaaktools ondergebracht onder de naam "ZETWERK SchaakTools".

ZETWERK SCHAAKTOOLS

Voor schaaktrainers & leerkrachten

Deze schaaktools zijn gemaakt met in de eerste plaats de behoefte van schaaktrainers en leerkrachten in gedachten.

Het zijn "tools" die zijn gemaakt om het "doel" van iedere schaakles makkelijker te kunnen bereiken en de kwaliteit van schaaklessen te verhogen.

Er zijn nu drie "ZETWERK SchaakTools".

Lees meer over de ZETWERK SchaakTools op pagina 20.

Wat deze tools met elkaar gemeen hebben:

- ze worden gratis aangeboden (maar niet gratis gemaakt);
- ze maken het mogelijk om heel eenvoudig data voor een les of een volledige les te delen met anderen.

Juist op dat laatste hoop ik. Door te delen help je immers anderen om meer leerlingen kwalitatief goede schaaklessen te geven, zonder dat het je zelf iets kost. En wie wil dat nu niet?

Schaken blijft twee mensen tegenover elkaar, met een bord ertussen. Laten we de tools gebruiken om daar te komen, niet om het te vervangen.



ZETWERK SCHAAK TOOLS

De beste openingszet voor iedere schaakles.

De ZETWERK SchaakTools zijn een aantal van mijn schaaktools die bedoeld zijn om het maken en geven van schaaklessen eenvoudiger te maken. Momenteel zijn er drie ZETWERK SchaakTools:

- ZETWERK DemoBord
- ZETWERK DiagramPrint
- ZETWERK Studio

De schaaktools DemoBord en DiagramPrint bestonden al en worden ook al volop gebruikt. Maar toch besloot ik beide schaaktools een flinke update te geven.

ZETWERK DiagramPrint werd al beschreven in de eerste editie van ZETWERK, maar heeft nu nog meer mogelijkheden om eenvoudig schaakopgaven of puzzelbladen te printen.

ZETWERK DemoBord is nog steeds het DemoBord met de vele extra mogelijkheden, maar het is volledig herschreven én heeft nu nog meer functies. Het is voor mij inmiddels een onmisbaar hulpmiddel in mijn eigen schaaklessen.

Beide schaaktools laten je wat je maakt in een bestand opslaan op je eigen computer. Niets wordt opgeslagen in een database of op een andere manier online en voor beide hoef je je ook niet te registreren of in te loggen. Je kunt wat je maakt dan ook heel eenvoudig met ieder ander delen, op een usb-stick, per mail of via WhatsApp.

Juist door te delen wat we maken, kunnen we allemaal tijd winnen en leren van elkaars werk. Het resultaat: ***in minder tijd, betere schaaklessen.***

>>

In minder tijd, betere schaaklessen kunnen geven was ook de drijfveer bij het maken van ZETWERK Studio.

In de vorige editie van ZETWERK schreef ik over ChessDeck een tool om presentaties te maken die interactieve schaakelementen, zoals een pgn-viewer, konden bevatten.

Een tool waar ik nog steeds erg blij mee ben, maar waarbij je bij het maken bepaalde codes moest weten en invoeren.

ZETWERK Studio is niet een verbeterde versie van ChessDeck, maar een geheel nieuwe en unieke schaaktool.

Met klikken en slepen bouw je je eigen presentatie en/of les. Naast tekst en afbeeldingen kun je schaakdiagrammen toevoegen die al of niet speelbaar zijn, een pgn-viewer, een schaakpuzzel, maar ook een YouTube-filmpje of een quizvraag.

Maar als je de moeite neemt om de handleiding te lezen zul je ontdekken dat er nog veel meer mogelijk is met ZETWERK Studio.

Net als bij de twee andere genoemde schaaktools is het ook bij ZETWERK Studio zo dat alles wat je maakt alleen opgeslagen wordt op jouw computer.

Ook met ZETWERK Studio is het dus mogelijk om heel eenvoudig je bestanden met anderen te delen.

Waarom is dit zo belangrijk? Omdat iedereen dan de gedeelde schaaklessen, schaakpuzzels, schaakdemo-bestanden kan gebruiken zonder zelf bepaalde software te moeten bezitten of aanschaffen. Dat is niet het geval als bestanden gemaakt worden in Word, PowerPoint, ChessBase of veel andere programma's.

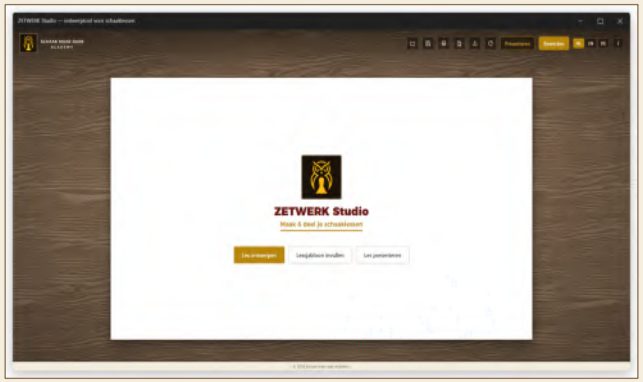
Ik kan het niet genoeg zeggen, maar kijk naar de cijfers op pagina 6 en je beseft dat meer kinderen leren schaken alleen lukt met meer mensen die schaaklessen kunnen geven. Als ervaren schaaktrainers en leerkrachten hun ervaring en data delen helpen we nieuwkomers sneller en beter op weg. Dit zorgt tevens voor een hogere kwaliteit en meer consistentie in de schaaklessen.



▶ https://schaaktools.schaakmaarraak.nl/zetwerkdemobord



▶ https://schaaktools.schaakmaarraak.nl/zetwerkdiagramprint



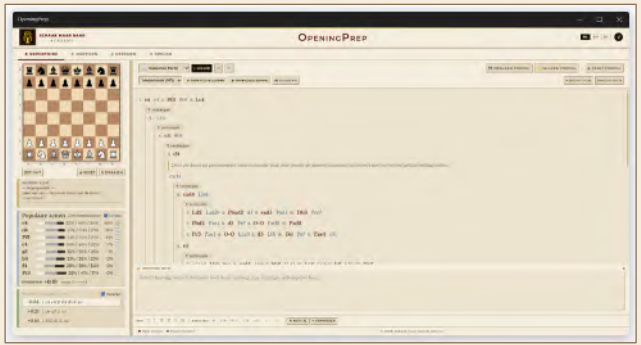
▶ https://schaaktools.schaakmaarraak.nl/zetwerkstudio

OPENINGPREP

Club- en toernooischakers ontkomen er niet aan "openingen". Het onderdeel van het schaakspel waar zonder twijfel de meeste boeken over zijn geschreven.

Maar in dergelijke boeken staan altijd heel veel zetten, varianten en soms hele openingen beschreven die jij net niet speelt. Veel boeken blijven dan ook grotendeels ongebruikt in boekkasten staan en andere worden door de tijd achterhaald.

Met dit in gedachten besloot ik het hele proces om te keren en te beginnen met een leeg boek. Een digitaal boek dat ik zelf ging vullen met zetten die ik ook werkelijk zelf speel of als reactie op het bord kon krijgen.



Zoals wel vaker het geval is werd het een schaaktool die klein begon, maar nauwelijks te stoppen was in zijn groei.

Niet alleen werd de boomstructuur steeds beter en fraaier, maar er kwam een oefen-modus bij om je eigen openingen te oefenen.

Wat later kwam de mogelijkheid om de meest actuele grootmeesterpartijen met je opening te vinden en na te spelen.

En tot slot nog de mogelijkheid om te oefenen tegen een schaakengine.

Uit eigen ervaring tijdens het testen kan ik eerlijk zeggen dat het werkt. De combinatie van zelf de zetten invoeren van openingen die je ook echt speelt met het oefenen van deze zetten in de oefenmodus is erg effectief.

Op twee online functies na werkt de schaaktool ook nog eens offline en neem je je eigen openingsrepertoire gewoon met je mee in één of meerdere pgn-bestanden.

Een schaaktool die vele bomen redt.

Reactie schaakclub KOSK (Oostende)

In de club hebben we kennis gemaakt met de tool "OpeningPrep" en die is zeer goed ontvangen.

De overzichtelijke lay-out, het mooie kleurenpalet vormen samen een rustgevend decor tegenover andere schaaksoftware die soms met harde kleuren de aandacht wegtrekken van het essentiële.

Het gemakkelijk ingeven van commentaar is een fluitje van een cent en de mogelijkheid om dit in te voeren bij iedere zet van zowel wit als zwart vormen samen één geheel.

Ook de boomstructuur is gemakkelijk te hanteren en in te lezen en het verschil in kleur tussen de zetten van wit en zwart maakt het allemaal overzichtelijk.

Zeker bij het aanleren van een opening of openingsvarianten zal dit een standaardapp worden.

Kortom: een superapp waar menig schaakliefhebber een grote waarde aan zal hebben.

▶ https://schaaktools.schaakmaarraak.nl/openingprep

VERNIEUWDE WEBSITE

schaaktools.schaakmaarraak.nl

Nog net op tijd voor het verschijnen van deze tweede editie van ZETWERK kan ik met enige trots melden dat de vernieuwde website van mijn schaaktools op: htttp://schaaktools.schaakmaarraak.nl online is gegaan.

De vernieuwde website komt precies op een goed moment, want het sluit aan op de introductie van de ZETWERK SchaakTools (lees meer op pagina 20).

Op de vernieuwde website krijgen de al beschikbare ZETWERK SchaakTools een prominente plaats. Ook zijn de edities van het ZETWERK Magazine en alle overige schaaktools daar te vinden en te downloaden.

Nieuw is dat je nu bij iedere schaaktool de updategeschiedenis en reacties kunt lezen.

Iedereen veel plezier gewenst op de vernieuwde website en natuurlijk met het gebruik van de schaaktools.



Vriendelijk verzoekje

Stuur eens een email (info@schaakmaarraak.nl) met je mening over, of ervaringen met de website en de schaaktools. Het helpt om de juiste verbeteringen en uitbreidingen te maken.

Tevens helpt het mij enorm als je de link naar de website deelt met andere schaakliefhebbers, schaaktrainers en leerkrachten (https://schaaktools.schaakmaarraak.nl)

De Launcher

Je kunt alle schaaktools nu nog makkelijker gebruiken dankzij een kleine gratis "launcher-app".

Alle SMRA SchaakTools staan dan in één overzichtelijk venster: de ZETWERK SchaakTools, ZETWERK Magazine en alle overige schaaktools. Je klikt op een tool en die opent in je gewone browser of als app als je deze zo hebt geinstalleerd.

Installeer de launcher als app, dan is hij slechts 500px breed. Je kunt hem dan naast je werk openhouden, zonder dat hij je scherm vult.

Komt er een nieuwe tool bij, dan staat die vanzelf in de launcher. Je hoeft niets bij te werken.

Installeren gaat heel eenvoudig. Open de launcher in Chrome of Edge. Onderaan staat de knop Installeer als app. Na één klik staat de launcher tussen je programma's en kun je hem vastzetten op je taakbalk.

De Widget op je eigen website

Je kunt hetzelfde venster ook onderdeel maken van je eigen website.

Met slechts twee regels code verschijnt het venster en kunnen je bezoekers direct de schaaktools starten en gebruiken.

Op de onderstaande link kun je alles lezen over de launcher en widget. Daar staan ook de link om de launcher te installeren en de regels code om de widget op je website te plaatsen.

http://schaaktools.schaakmaarraak.nl/st_launcher.php



DE TOOLBOX

ZETWERK SCHAAKTOOLS

Schaaktools speciaal ontworpen voor het maken en geven van schaaklessen.

OPENINGPREP

Maak, leer, oefen & speel je eigen openingsrepertoire.

GMBASE

Database met recente partijen van grootmeesters, met een wekelijkse update.

ZETWERK DIAGRAMPRINT

Maakt schaakpuzzelbladen op basis van een pgn-bestand.

NOTATIEFORMULIER

Zet een pgn om in een notatieformulier of een compleet partijenboek.

TACTICGAME

Matpuzzels in een race tegen de klok.

ZETWERK DEMOBORD

Digitaal demobord voor schaaklessen, met notities, stellingen, video's en links.

SCHAAKARENA

Tool voor het organiseren van Arena-schaaktoernooien.

PGN CLEANER

Schoont pgn-bestanden eenvoudig en snel op.

ZETWERK STUDIO

Een ontwikkelplatform voor het maken van schaaklessen in je webbrowser.

TOURNAMATE

Tool voor toernooiorganisatie van round-robintoernooien.

CHESSART

Zet een schaakpartij (pgn) om in een kleurrijk kunstwerk om als poster te printen.

OWLY'S AVONTUREN

Owly's avonturen als een schil om je lessenreeks.

PGN2IMG

Zet een pgn om in diagrammen of een social post.

CHESSDECK

Een ontwikkelplatform voor schaaklessen in je webbrowser gebaseerd op markup-bestanden.

Alle SMRA SchaakTools vind je op:

schaaktools.schaakmaarraak.nl

TOT SLOT

Ik begon deze editie van ZETWERK met een aantal cijfers op pagina 6. Cijfers die duidelijk lieten zien dat er veel werk is te doen als het doel is om meer kinderen te leren schaken.

De schaakbond presenteert zich als aanspreekpunt voor scholen over alles wat te doen heeft met schaken.

Maar vrijwel alles van de schaakbond (haar statuten, aanbevolen leermethode, inhoud van de website en activiteiten richting het onderwijs) is gericht op de schaaksport.

Schaken op school tijdens reguliere lessen, waarbij schaken primair als middel ingezet wordt, vraagt echter om andere kennis en een andere benadering.

De informatie van de schaakbond zorgt dan soms juist voor verwarring. Zo noemt de schaakbond de Stappenmethode een erkende methode. Maar ze heeft deze methode zelf erkend. Daar is niets mis mee, maar het is een methode die gericht is op de schaaksport en niet op gebruik van schaken als middel in het onderwijs.

Zelfs de nieuw bedachte School Certificaten laten zien dat men primair de schaaksport in gedachte heeft (https://schaakbond.nl/spelers/jeugd/schoolschaken/erkende-schaakscholen/).

En hiermee ben ik terug in 2015 toen ik al schreef en vertelde dat de sleutel tot iedere sport het spelen is. Iemand moet eerst het schaakspel leuk vinden, om daarna misschien bij een schaakclub te gaan kijken.

Naar mijn mening is de sportbenadering van de schaakbond precies wat niet werkt en mogelijk zelfs kinderen afschrikt.

Mijn advies zou zijn om met mensen uit het primair onderwijs in gesprek te gaan over wat zij nodig hebben en daarbij te beseffen dat puur op basis van aantallen het de voorkeur verdient dat de eigen leerkrachten de schaaklessen onder schooltijd verzorgen. De schaakbond zou daarnaast tevens dienen te zorgen voor een betere aansluiting richting jeugd-schaakclubs.

Ik ben benieuwd wat de toekomst brengt.

OPLOSSING

Weet wat je vraagt - blz. 15

Als eerste werd gevonden:

1. Lh4, Ld4

2. d7, Pxd7

3. Dxd7 en wit wint met een Toren meer.

Maar daarna vonden ze ook nog:

1. Txb2!, Dxb2

2. Dxc8+!!, Pxc8

3. d7 en de witte pion zal promoveren.



ELKE NIEUWE UITGAVE IN JE MAILBOX

Wil je ZETWERK voortaan toegestuurd krijgen?
Stuur een mail met als onderwerp *aanmelden* naar:

INFO@SCHAAKMAARRAAK.NL

Je ontvangt dan elke nieuwe uitgave, en verder niets.
Afmelden gaat op dezelfde manier, met *afmelden* als onderwerp.
Je adres wordt niet gedeeld.

Schaak maar raak Academy

Niekerk (Gr.)

Web: schaakmaarraak.nl
schaaktools.schaakmaarraak.nl
chessforfun.nl
E-mail: info@schaakmaarraak.nl

van tool naar doel

schaaktools.schaakmaarraak.nl

© 2026, SCHAAK MAAR RAAK ACADEMY

Niekerk, oktober 2026

Deze uitgave mag alleen compleet en in ongewijzigde vorm worden gedeeld en verspreid. Dit mag zowel geprint als in elektronische vorm. In alle overige gevallen dient er eerst schriftelijke toestemming te worden verkregen van de uitgever.